

POSTANOWIENIE

Dnia 6 czerwca 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Józef Iwulski (przewodniczący)

SSN Bohdan Bieniek

SSN Halina Kiriło (sprawozdawca)

Protokolant Anna Pęsko

w sprawie z odwołania D. A. następczyni prawnej zmarłego A. A.
od decyzji Dyrektora Wojskowego Biura Emerytalnego w W.
o podjęcie wypłaty zawieszonego świadczenia,
po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 6
czerwca 2023 r.,
zagadnienia prawnego przekazanego postanowieniem Sądu Apelacyjnego we
Wrocławiu z dnia 3 marca 2021 r., sygn. akt III AUa 937/20,

Czy ubezpieczonemu, urodzonemu przed dniem 01 stycznia 1949 r., który pozostawał w zawodowej służbie wojskowej przed dniem 02 stycznia 1999 r., i pobiera emeryturę z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych przysługującą z tytułu okresów składkowych i nieskładkowych poprzedzających służbę wojskową, jak i przypadających po zakończeniu tej służby, może być wypłacana jednocześnie emerytura wojskowa, na której wysokość ustaloną na podstawie ustawy z dnia 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin, wpływa wyłącznie wysługa emerytalna związana z okresami pozostawania w służbie wojskowej (art. 7 ustawy z dnia 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin w związku z art. 95 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych)?

odmawia podjęcia uchwały.

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 3 marca 2021 r. Sąd Apelacyjny we Wrocławiu przedstawił Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia następujące zagadnienie prawne:

„Czy ubezpieczonemu, urodzonemu przed dniem 1 stycznia 1949 r., który pozostawał w zawodowej służbie wojskowej przed dniem 2 stycznia 1999 r. i pobiera emeryturę z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych przysługującą z tytułu okresów składkowych i nieskładkowych poprzedzających służbę wojskową, jak i przypadających po zakończeniu tej służby, może być wypłacana jednocześnie emerytura wojskowa, na której wysokość ustaloną na podstawie ustawy z dnia 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin, wpływa wyłącznie wysługa emerytalna związana z okresami pozostawania w służbie wojskowej (art. 7 ustawy z dnia 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin w związku z art. 95 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych)?”

Przedstawione Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia zagadnienie prawne powstało na tle następującego stanu faktycznego:

Dyrektor Wojskowego Biura Emerytalnego w W. decyzją z dnia 12 lutego 2019 r. odmówił uwzględnienia wniosku A.A. o podjęcie wypłaty zawieszonego wojskowego świadczenia emerytalnego, jako drugiego obok świadczenia emerytalnego wypłacanego przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych Inspektorat w B.

Sąd Okręgowy we Wrocławiu wyrokiem z dnia 25 marca 2020 r. zmienił powyższą decyzję w ten sposób, że przyznał wnioskodawcy prawo do wypłaty zawieszonego wojskowego świadczenia emerytalnego, jako drugiego obok świadczenia emerytalnego wypłacanego przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych.

Sąd Okręgowy ustalił, że A.A., urodzony [...] 1942 r., w okresie od dnia 30 października 1962 r. do dnia 14 października 1964 r. pełnił zasadniczą służbę wojskową, a następnie w okresie do dnia 15 października 1964 r. do dnia 2 listopada 1978 r. - zawodową służbę wojskową w batalionach szturmowych. W dniu 2 listopada 1978 r. wnioskodawca z uwagi na stan zdrowia został zwolniony z zawodowej służby wojskowej. A.A. nie pobierał renty wojskowej, gdyż po

zwolnieniu z służby miał pełną usługę emerytalną z uwagi na to, że służba w batalionach szturmowych liczona była dwukrotnie (podobnie jak w lotnictwie, czy marynarce wojennej).

Prawo do emerytury wojskowej wnioskodawcy zostało ustalone decyzją wojskowego organu emerytalnego z dnia 30 lipca 1979 r. na podstawie ustawy z dnia 16 grudnia 1972 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych i ich rodzin (Dz.U. z 1972 r. Nr 53, poz. 341 ze zm.). Do usługi emerytalnej wnioskodawcy zaliczono: 1) okresy zatrudnienia: (-) od 1 września 1959 r. do 9 lipca 1960 r. w Fabryce i w Ś., (-) od 15 lipca 1960 r. do 4 października 1961 r. w Zakładach, (-) od 19 października 1961 r. do 29 października 1962 r. w Fabryce w W.; 2) okresy służby wojskowej od 30 października 1962 r. do 2 listopada 1978 r. Łącznie usługa emerytalna (z uwzględnieniem okresów służby wojskowej zaliczanych w wymiarze podwójnym) wyniosła 33 lata, 2 miesiące i 1 dzień, co w ówczesnym stanie prawnym dawało pełną emeryturę wojskową w wysokości 85% podstawy wymiaru, tj. emeryturę w wysokości 5.227,50 zł.

Następnie w wyniku nowelizacji ustawy z dnia 16 grudnia 1972 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych i ich rodzin, decyzją wojskowego organu emerytalnego z dnia 20 czerwca 1983 r. zwiększono od dnia 1 stycznia 1983 r. wysokość emerytury wojskowej wnioskodawcy do 94% podstawy wymiaru (według wyliczenia: 40% za 15 lat służby + 3% za każdy następny rok usługi - maksymalnie 100%). W następstwie nowelizacji ustawy z dnia 16 grudnia 1972 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych i ich rodzin, kolejnymi decyzjami wojskowego organu emerytalnego zwiększano wysokość świadczenia. Ostatnią decyzją z dnia 26 lutego 1991 r. wysokość tę ustalono na kwotę odpowiadającą 100% podstawy wymiaru.

W związku z wejściem w życie ustawy z dnia 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin, decyzją organu emerytalnego znak: EWU [...], wydaną na podstawie art. 53 tej ustawy, dokonano rewaloryzacji emerytury wnioskodawcy od dnia 1 marca 1994 r., ustalając nową wysokość świadczenia w maksymalnej wysokości 75% podstawy wymiaru. Kolejnymi decyzjami waloryzowano przyznaną wnioskodawcy emeryturę, określając wysokość świadczenia w wysokości 75% podstawy wymiaru. Z uwagi na

procentowy wymiar emerytury wojskowej w maksymalnej wysokości, wynoszącej 75% podstawy wymiaru świadczenia (bez uwzględnienia podwyższenia z tytułu inwalidztwa pozostającego w związku ze służbą), do waloryzacji przedmiotowego świadczenia nie było brane pod uwagę wynagrodzenie osiągane przez wnioskodawcę z tytułu zatrudnienia po zwolnieniu z zawodowej służby wojskowej.

W dniu 2 listopada 1978 r. A.A. z racji stanu zdrowia został zwolniony z zawodowej służby wojskowej. Po zwolnieniu ze służby wnioskodawca pozostawał w zatrudnieniu w okresie od dnia 3 listopada 1978 r. do dnia 3 grudnia 2014 r.

W dniu 31 marca 2015 r. A.A. wystąpił do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w L. z wnioskiem o przyznanie emerytury. Decyzją z dnia 27 kwietnia 2015 r. organ rentowy przyznał mu prawo do emerytury od dnia 1 marca 2015 r., tj. od miesiąca, w którym zgłoszono wniosek. Wysokość świadczenia ustalono na kwotę 2.580,68 zł. Do obliczenia wysokości emerytury przyjęto okresy składkowe w łącznej wysokości 35 lat, 5 miesięcy i 9 dni (tj. 425 miesięcy) oraz okresy nieskładkowe w łącznej wysokości 1 roku 7 miesięcy i 21 dni (tj. 19 miesięcy). Natomiast nie uwzględniono okresów pełnienia przez wnioskodawcę służby wojskowej od dnia 30 października 1962 r. do dnia 14 października 1964 r. oraz do dnia 15 października 1964 r. do dnia 2 listopada 1978 r. Wypłata emerytury została zawieszona z uwagi na zbieg prawa do więcej niż jednego świadczenia. Na dzień 1 marca 2015 r. emerytura wojskowa wnioskodawcy wynosiła 2.439,03 zł brutto (75% podstawy wymiaru w wysokości 3.252,04 zł).

W dniu 30 kwietnia 2015 r. A.A. zwrócił się do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w L. z wnioskiem o podjęcie wypłaty emerytury ustalonej decyzją z dnia 27 kwietnia 2015 r., jako świadczenia korzystniejszego, wnosząc jednocześnie o zawieszenie wypłaty emerytury wojskowej. Decyzją z dnia 19 maja 2015 r. Dyrektor Wojskowego Biura Emerytalnego w W. wstrzymał wypłatę emerytury wojskowej wnioskodawcy oraz zobowiązał go do zwrotu nienależnie pobranego świadczenia za okres od 1 marca 2015 r. do 31 maja 2015 r. w łącznej wysokości 7.317,09 zł. Decyzją z dnia 20 maja 2015 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w L. podjął wypłatę emerytury wnioskodawcy od dnia 1 marca 2015 r., tj. od daty przyznania świadczenia w wysokości 2.581,00 zł. Pismem z dnia 14 lutego 2019 r. wojskowy organ emerytalny poinformował wnioskodawcę, że jego

emerytura wojskowa wynosiłaby aktualnie 2.528,81 zł (75% podstawy wymiaru w wysokości 3.371,75 zł).

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Okręgowy stwierdził, że odwołanie A.A. jest uzasadnione.

Sąd pierwszej instancji przypomniał, że zgodnie z art. 7 ustawy z dnia 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin, w razie zbiegu prawa do emerytury lub renty przewidzianych w ustawie z prawem do emerytury lub renty albo do uposażenia w stanie spoczynku lub uposażenia rodzinnego przewidzianych w odrębnych przepisach wypłaca się świadczenie wyższe lub wybrane przez osobę uprawnioną, jeżeli przepisy szczególne nie stanowią inaczej. Powołany przepis przyjmuje zatem ogólną regułę, że można pobierać tylko jedno świadczenie ze środków publicznych i pozostawia zainteresowanemu wybór świadczenia wojskowego lub innego świadczenia przysługującego na podstawie odrębnych przepisów. Dotyczy to sytuacji niezależnego nabycia prawa do każdego ze świadczeń. Sąd Okręgowy przywołał również treść art. 95 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, stwierdzając, że zarówno art. 95 ustawy emerytalnej, jak i analogiczny art. 7 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych ustanawiają zasadę, iż ubezpieczony uprawniony do emerytury z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych nie może jednocześnie pobierać emerytury wojskowej, mimo że spełnił warunki do jej nabycia. Z kolei art. 95 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych określa wyjątki od tej zasady. Jeden z wyjątków odnosi się do przypadku obliczenia emerytury wojskowej na podstawie art. 15a ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych (dla żołnierza, który został powołany do służby zawodowej po raz pierwszy po dniu 1 stycznia 1999 r.), a od dnia 1 stycznia 2013 r. - również na podstawie art. 18e tej ustawy (dla żołnierza powołanego do zawodowej służby wojskowej po raz pierwszy po dniu 31 grudnia 2012 r.).

Problem w niniejszej sprawie sprowadzał się zatem do interpretacji użytego w art. 95 ust. 2 ustawy emerytalnej zwrotu „emerytura wojskowa została obliczona według zasad określonych w art. 15a albo art. 18e ustawy z dnia 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin” i

rozstrzygnięcia, czy ma on znaczenie podmiotowe czy też przedmiotowe - ukierunkowane na sposób jej obliczenia.

Sąd Okręgowy zauważył, że niezależnie od daty przyjęcia do służby (i niezależnie od rodzaju emerytury) emeryt wojskowy nie może mieć uwzględnionego okresu służby wojskowej w emeryturze z powszechnego systemu emerytalnego. W tym zakresie sytuacja żołnierzy przyjętych do służby po raz pierwszy po dniu 1 stycznia 1999 r. i przed tym dniem ukształtowana jest jednakowo. Jednak do wysługi emerytalnej żołnierza, który pozostawał w służbie przed dniem 2 stycznia 1999 r., zalicza się okresy składkowe i nieskładkowe w rozumieniu ustawy emerytalnej, zgromadzone przed wstąpieniem do zawodowej służby wojskowej lub po jej zakończeniu. W tym drugim przypadku doliczenie tych okresów następuje na wniosek uprawnionego, według zasad określonych w art. 14 ust. 1-4 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych i ich rodzin. Natomiast prawo i wysokość emerytury żołnierzy, którzy zostali przyjęci do służby po raz pierwszy po dniu 1 stycznia 1999 r., uzależnia się wyłącznie od okresów służby wojskowej, co wynika z art. 15a ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych.

Wskazana wyżej różnica, polegająca na mniej korzystnych zasadach obliczania emerytury wojskowej dla żołnierzy przyjętych do służby po raz pierwszy po dniu 1 stycznia 1999 r., mogłaby prima facie uzasadniać taki kierunek interpretacji art. 95 ust. 1 i 2 ustawy emerytalnej, z którego wynikałoby, że o prawie do pobierania dwóch emerytur decyduje data przyjęcia do służby, przypadająca po dniu 1 stycznia 1999 r. Nie sprzeciwia się temu rozumowaniu zasada wzajemności składki i prawa do świadczenia, która w polskim systemie ubezpieczenia społecznego nigdy nie była pojmowana w sposób absolutny. Skoro emeryt pozostający w służbie przed dniem 2 stycznia 1999 r. korzysta ze wzrostu emerytury wojskowej z tytułu „cywilnej” wysługi emerytalnej, to oznacza, że zostaje zachowana zasada wzajemności składki i świadczeń w rozumieniu funkcjonującym w polskim systemie ubezpieczenia społecznego nawet wtedy, gdy włożony wkład nie jest wprost proporcjonalny do korzyści, jaką przynosi zwiększenie emerytury.

Sąd pierwszej instancji podkreślił jednak, że nie wszyscy żołnierze, którzy pozostawali w służbie przed dniem 2 stycznia 1999 r., mogą faktycznie zrealizować

uprawnienie do wykorzystania „cywilnej” wysługi emerytalnej. Odpowiednio długa służba wojskowa lub wzrost podstawy wymiaru świadczenia z innych przyczyn, przy ustawowym ograniczeniu górnego pułapu tej podstawy do 75%, powodują, że zgromadzone przez żołnierza zawodowego okresy ubezpieczenia poza tą służbą nie mają wpływu na wzrost świadczenia. Z tego punktu widzenia można ocenić, że do grupy uprawnionych, dla których okresy składkowe i nieskładkowe nie mają żadnego wpływu na wysokość emerytury wojskowej, należą wszyscy żołnierze, którzy zostali powołani do służby po raz pierwszy po dniu 1 stycznia 1999 r. oraz niektórzy żołnierze, którzy pozostawali w służbie przed dniem 2 stycznia 1999 r.

W tej kwestii Sąd pierwszej instancji nawiązał do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 24 stycznia 2019 r., I UK426/17, dzieląc w całości zaprezentowane w tym orzeczeniu stanowisko, zgodnie z którym o wyjątku od zasady pobierania jednego świadczenia z art. 95 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych nie decyduje data przyjęcia żołnierza zawodowego do służby wojskowej, ale brak możliwości obliczenia emerytury wojskowej przy uwzględnieniu „cywilnego” stażu emerytalnego.

Apelację od tego wyroku wywiodła strona pozwana, zaskarżając wyrok w całości i zarzucając mu dokonanie niewłaściwej wykładni art. 7 ustawy z dnia 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych i ich rodzin w związku z art. 95 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych i - w konsekwencji powyższego - bezpodstawne przyznanie wnioskodawcy wojskowego świadczenia emerytalnego, jako drugiego obok świadczenia aktualnie wypłacanego przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, w sprawie pojawiło się istotne zagadnienie prawne w rozumieniu art. 390 § 1 k.p.c.

Na mocy pierwotnego brzmienia ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. Nr 162, poz. 1118; dalej jako „ustawa emerytalna”), żołnierze zawodowi, którzy rozpoczęli służbę po dniu wejścia w życie tej ustawy (1 stycznia 1999 r.), zostali włączeni do powszechnego systemu ubezpieczeń społecznych, natomiast uprawnienia emerytalne żołnierzy pozostających w służbie w tym dniu były określane nadal przez przepisy o zaopatrzeniu emerytalnym tych osób, tj. przez ustawę z dnia 10

grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 166, poz. 1609) wprowadziła do systemu emerytalnego zmiany polegające na ponownym objęciu żołnierzy zawodowych, którzy wstąpili do służby po 1 stycznia 1999 r., zaopatrzeniowym systemem emerytalnym oraz wyłączeniu ich z powszechnego systemu ubezpieczeń społecznych, co stanowiło rewizję uprzednio przyjętego rozwiązania. Poczynając od dnia 1 października 2003 r., żołnierze zawodowi są zatem objęci systemem zaopatrzeniowym, bez względu na datę podjęcia służby.

Jednocześnie w art. 95 ust. 1 i 2 ustawy emerytalnej uregulowano zbieg przysługujących jednej osobie uprawnień do emerytury z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz emerytury wojskowej, przyjmując jako zasadę, że w takim przypadku wypłaca się tylko jedno z tych świadczeń – wyższe lub wybrane przez zainteresowanego. Zastrzeżono jednak wyjątek w przypadku, gdy emerytura wojskowa została obliczona według zasad określonych w art. 15a ustawy z dnia 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin. Na skutek późniejszej zmiany art. 95 ust. 2 ustawy emerytalnej, wyjątek ten rozciągnięto na przypadki, gdy emerytura wojskowa została obliczona według zasad określonych w art. 18a ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych.

Artykuł 15a ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych stanowi, że emerytura dla żołnierza, który został powołany do zawodowej służby wojskowej po raz pierwszy po dniu 1 stycznia 1999 roku, wynosi 40% podstawy jej wymiaru za 15 lat służby i wzrasta według zasad określonych w art. 15 ust. 1 pkt 1 i ust. 1a-5 tej ustawy, co oznacza, że jest obliczana wyłącznie przy uwzględnieniu okresów służby, z pominięciem okresów składkowych i nieskładkowych, przypadających zarówno przed rozpoczęciem, jak i po zakończeniu zawodowej służby wojskowej.

W wyroku Sądu Najwyższego z dnia 8 maja 2012 r., II UK 237/11, stwierdzono, że zasada pobierania jednego świadczenia, w razie zbiegu u jednej osoby prawa do kilku świadczeń, dotyczy również zbiegu prawa do emerytury lub renty, określonych w ustawie emerytalnej, z prawem do świadczeń przewidzianych

w ustawie z dnia 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin. W uzasadnieniu wyroku wskazano, że wnioskodawca, który pozostawał w zawodowej służbie wojskowej przed dniem 2 stycznia 1999 r., uprawniony do renty wojskowej i pobierający to świadczenie, nie może jednocześnie pobierać świadczenia z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, mimo że spełnił warunki do jego nabycia i prawo to zostało mu przyznane. Sąd Najwyższy zauważył jednocześnie, że bez znaczenia jest ta część regulacji art. 95 ust. 2 ustawy emerytalnej, która zastrzega wyjątek dla przypadku, gdy emerytura wojskowa została obliczona według zasad określonych w art. 15a ustawy z dnia 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin. Podobne stanowisko Sąd Najwyższy zajął w orzeczeniu z dnia 4 grudnia 2013 r., II UK 223/13. Również w tej sprawie przedmiotem rozpoznania był zbieg wypłaty świadczeń przysługujących ubezpieczonemu, który pozostawał w zawodowej służbie wojskowej przed dniem 2 stycznia 1999 r.

Odmienny pogląd wyrażono w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 24 stycznia 2019 r., I UK 426/17, przyjmując, że o wyjątku od zasady pobierania jednego świadczenia z art. 95 ust. 2 ustawy emerytalnej nie decyduje data przyjęcia żołnierza zawodowego do służby wojskowej, ale brak możliwości obliczenia emerytury wojskowej przy uwzględnieniu „cywilnego” stażu emerytalnego. Stanowisko to podzielono w niektórych orzeczeniach Sądów Apelacyjnych (wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 26 lipca 2019 r., III AUa 1045/18 oraz wyroki Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 29 czerwca 2020 r., III AUa 1019/19 i z dnia 29 lipca 2020 r., III AUa 365/20). Inny pogląd wyraził natomiast Sąd Apelacyjny w Szczecinie, uznając w uzasadnieniach wyroków z dnia 23 kwietnia 2020 r., III AUa 626/19 oraz z dnia 9 września 2020 r., III AUa 330/19, że prawo do otrzymania jednego świadczenia z ubezpieczenia społecznego jest trwale usankcjonowane; zarówno art. 95 ustawy emerytalnej, jak i art. 7 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych wskazują, iż ubezpieczony, uprawniony do emerytury powszechnej, nie może jednocześnie pobierać emerytury wojskowej, mimo że spełnił warunki do jej nabycia, i odwrotnie.

Sąd Apelacyjny nie podważając wagi argumentów podniesionych przez Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku z dnia 24 stycznia 2019 r., I UK 426/17,

zauważył, że istnieją również racje przemawiające za taką wykładnią art. 95 ust. 2 ustawy emerytalnej, w której określony w tym przepisie wyjątek od zasady pobierania jednego świadczenia jest adresowany wyłącznie do osób, w przypadku których zasady obliczenia emerytury wojskowej zostały określone w art. 15a albo art. 18e ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych, a więc do żołnierzy powołanych do zasadniczej służby wojskowej przed dniem 2 stycznia 1999 r. Na tę okoliczność Sąd drugiej instancji przytoczył szeroką argumentację.

W ocenie Sądu pytającego, wątpliwości może budzić wyrażony w orzeczeniu Sądu Najwyższego z dnia 24 stycznia 2019 r., I UK 426/17, pogląd, że użyte w art. 95 ust. 2 ustawy emerytalnej sformułowanie „emerytura obliczona (...) według zasad określonych w art. 15a albo art. 18e ustawy z dnia 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych” stanowi odesłanie do zasad obliczania emerytury określonych w tych przepisach, w oderwaniu od kręgu adresatów tych zasad, tj. żołnierzy, którzy zostali powołani do zawodowej służby wojskowej po raz pierwszy po dniu 1 stycznia 1999 r.

Taka wykładnia zdaje się wynikać również z celu przyświecającego ustawodawcy, który ma odzwierciedlenie w uzasadnieniu rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz niektórych innych ustaw, uchwalonej w dniu 23 lipca 2003 r. (Dz.U. z 2003 r. Nr 166, poz. 1609). Stwierdzono tam, że „dzięki tej zmianie, żołnierz (funkcjonariusz), który pozostawał w służbie przed dniem 2 stycznia 1999 r. i spełnia warunki wymagane do nabycia prawa do emerytury wojskowej lub policyjnej, a jednocześnie poza okresami służby ma także okresy cywilnej pracy, z tytułu których podlegał ubezpieczeniom społecznym – miałby prawo wyboru emerytury. Mógłby on zgłosić wniosek albo o emeryturę na warunkach określonych w przepisach o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych (funkcjonariuszy), albo o emeryturę na warunkach określonych w ustawie o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych” (druk nr 1160 Sejmu IV kadencji). Projektodawca nie zakładał zatem możliwości kumulacyjnego pobierania świadczeń z obu systemów zabezpieczenia społecznego. Podobnie w uzasadnieniu projektu późniejszej ustawy z dnia 5 grudnia 2008 r. o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2009 r. Nr 8, poz. 38) wskazano,

że proponowana zmiana oznacza, iż osoba pobierająca emeryturę „mundurową”, która spełnia ogólne warunki do uzyskania emerytury powszechnej, tzn. posiada – w przypadku mężczyzny - co najmniej dwudziestopięcioletni okres składkowy i nieskładkowy oraz osiągnęła 65 lat, będzie mogła wystąpić o przyznanie emerytury powszechnej a w razie przyznania tej emerytury, wypłata emerytury „mundurowej” zostanie wstrzymana. W ten sposób również do tej grupy świadczeniobiorców stosowana będzie ogólna zasada, zgodnie z którą w razie zbiegu uprawnień do dwóch świadczeń, zainteresowanemu przysługuje prawo wyboru świadczenia (druk nr 1109 Sejmu VI kadencji). Można zatem przyjąć, że projektodawca zakładał, iż w każdym przypadku osoba uprawniona do emerytury wojskowej oraz emerytury powszechnej, która pozostawała w zawodowej służbie wojskowej w dniu 1 stycznia 1999 r., musi dokonać wyboru świadczenia, które ma być wypłacane, również wtedy, gdy wysokość emerytury wojskowej została obliczona na podstawie okresów tej służby, bez uzupełnienia jej o podwyższenie wynikające z przebytych okresów składkowych i nieskładkowych. Tymczasem w wyroku z dnia 24 stycznia 2019 r., I UK 426/19, Sąd Najwyższy uznał, że dokonana przez niego wykładnia znajduje wsparcie w odwołaniu się do konstytucyjnej zasady równości. W ocenie Sądu Najwyższego, kryterium, które zadecydowało o uprzywilejowaniu (tj. o pobieraniu dwóch świadczeń) przez żołnierzy, którzy zostali powołani do służby po raz pierwszy po dniu 1 stycznia 1999 r., jest brak możliwości uwzględnienia w wojskowej emeryturze jakiegokolwiek cywilnego okresu emerytalnego, zaś do kręgu podmiotów charakteryzujących się wskazaną tezą relevantną należą zarówno żołnierze, którzy zostali powołani do służby po raz pierwszy po dniu 1 stycznia 1999 r., jak i niektórzy żołnierze, którzy pozostawali w służbie przed dniem 2 stycznia 1999 r. (jeżeli nie mogli skorzystać z uprawnienia do wykorzystania cywilnej wysługi emerytalnej).

Z drugiej strony można jednak argumentować, że zróżnicowanie uprawnień żołnierzy zawodowych w ten sposób, iż osoby powołane do służby przed dniem 2 stycznia 1999 r. muszą dokonać wyboru między emeryturą wojskową a emeryturą powszechną, zaś osoby powołane do służby po dniu 1 stycznia 1999 r. zachowują prawo do pobierania emerytury powszechnej obok emerytury wojskowej, było immanentnie związane z objęciem tych dwóch kategorii świadczeniobiorców

różnymi reżimami prawnymi, kształtującymi inne zasady dotyczące obliczenia wysokości emerytury oraz kumulowania emerytury wojskowej i cywilnej.

Należy zwrócić uwagę, że żołnierze, którzy zostali powołani do służby przed dniem 2 stycznia 1999 r., zachowują wprawdzie, zgodnie z art. 7 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych, prawo do wypłaty tylko jednego świadczenia, jednak z mocy art. 14 ust. 1 pkt 2-4 tej ustawy pozostawiono możliwość doliczenia im do emerytury wojskowej okresów cywilnych, zaś według art. 15 ust. 1 pkt 2-4 ustawy, doliczeniu z urzędu podlegają okresy składkowe i nieskładkowe przypadające przed tą służbą według wskaźnika, który za 3 lata poprzedzające tę służbę jest znacznie korzystniejszy niż w przypadku ogółu świadczeniobiorców (art. 15 ust. 1 pkt 2). Takich uprawnień nie miały osoby powołane do służby po dniu 1 stycznia 1999 r., jednak mają one prawo do równoczesnego pobierania emerytury powszechnej, odpowiadającej zgromadzonemu przez te osoby kapitałowi składkowemu.

Wydaje się zatem, że sytuacja osób pozostających w zawodowej służbie wojskowej przed dniem 2 stycznia 1999 r. nie powinna być oceniana wyłącznie przez pryzmat tego, czy w konkretnym przypadku, przy uwzględnieniu wysługi wynikającej z tej służby, miały one możliwość obliczenia emerytury wojskowej przy uwzględnieniu okresów składkowych i nieskładkowych, że osoby te miały *in abstracto* zapewnione prawo do wykorzystywania okresów składkowych i nieskładkowych do podwyższenia wysokości emerytury wojskowej. Inną zaś kwestią jest to, że przebieg służby żołnierza zawodowego mógł sprawić w konkretnym przypadku, iż emerytura wojskowa przysługiwała w wysokości 75% podstawy jej wymiaru na podstawie samych tylko okresów służby, co skutkowało brakiem faktycznej możliwości uwzględnienia okresów składkowych i nieskładkowych przy ustalaniu wysokości tej emerytury.

Według odmiennych zasad skonstruowane zostały uprawnienia emerytalne żołnierzy powołanych do służby po raz pierwszy po dniu 1 stycznia 1999 r., którzy zachowują wprawdzie prawo do wykorzystania okresów składkowych i nieskładkowych przez pobieranie emerytury z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, jednak przysługująca im emerytura wojskowa została ukształtowana w sposób niekorzystny, albowiem nie podlega ona zwiększeniu z uwagi na te okresy. Chodzi

zatem o dwa różne systemy, oparte na odmiennych założeniach, w ramach których zagwarantowano w różny sposób możliwość uwzględnienia okresów ubezpieczenia, co poddaje w wątpliwość zarzut traktowania jednej grupy uprawnionych w sposób mniej korzystny od drugiej grupy, w zależności od daty powołania po raz pierwszy do służby wojskowej.

Ta systemowa różnorodność odzwierciedla się zwłaszcza w sytuacji ubezpieczonych urodzonych przed dniem 1 stycznia 1949 r., którzy podobnie jak wnioskodawca w niniejszym postępowaniu, mieli ustalone prawo do emerytury wojskowej na podstawie poprzednio obowiązujących przepisów ustawy z dnia 16 grudnia 1970 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych i ich rodzin. W świetle przepisów tej ustawy, w brzmieniu ustalonym ustawą z dnia 23 marca 1983 r. o zmianie ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych i ich rodzin (Dz.U. Nr 16, poz. 78), emerytura wojskowa wynosiła 40% podstawy jej wymiaru i wzrastała za każdy dalszy rok tej wysługi o 3% podstawy wymiaru aż do osiągnięcia 100% podstawy wymiaru za 35 lat wysługi, przy czym do wysługi doliczane były okresy zatrudnienia. W przypadku wnioskodawcy oznaczało to, że okres zatrudnienia przypadający przed zawodową służbą wojskową pozwolił pod rządami „starej” ustawy z 1970 r. na podwyższenie wysokości jego emerytury wojskowej do 94% podstawy wymiaru. Okres zatrudnienia poprzedzający zawodową służbę wojskową utracił znaczenie dla wysokości emerytury wojskowej wnioskodawcy po wejściu w życie obecnej ustawy z 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych i ich rodzin, która przysługuje wnioskodawcy w maksymalnej, wprowadzonej przez tę ustawę, wysokości wynoszącej 75% podstawy wymiaru, bez konieczności doliczenia okresów składkowych i nieskładkowych przebytych poza służbą wojskową. Nie ulega jednak wątpliwości, że odwołujący się, podobnie jak inne osoby znajdujące się w analogicznej sytuacji, miał możliwość wykorzystania w przeszłości, na podstawie poprzednio obowiązujących regulacji, okresów cywilnych w zakresie powodującym podwyższenie przysługującej wówczas emerytury wojskowej.

Uwarunkowania te akcentują odmienną sytuację ubezpieczonych pozostających w zawodowej służbie wojskowej przed dniem 2 stycznia 1999 r. oraz ubezpieczonych, którzy rozpoczęli tę służbę po dniu 1 stycznia 1999 r. Przyjmując

bowiem, że w odniesieniu do tej pierwszej grupy, w odróżnieniu od drugiej grupy, ma zastosowanie system emerytalny, który nie pozwala na pobieranie emerytury wojskowej w zbiegu z emeryturą z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, nie można pominąć ewolucji stanu prawnego obowiązującego przed 1999 r., który umożliwiał wykorzystanie w pewnych okresach stażu ubezpieczeniowego poza zawodową służbą wojskową dla korzystniejszego obliczenia emerytury wojskowej. Przemawia to za wnioskiem, że system odnoszący się do osób, które rozpoczęły służbę przed dniem 2 stycznia 1999 r., jest wprawdzie różny od systemu odnoszącego się do osób, które wstąpiły do służby wojskowej po dniu 1 stycznia 1999 r., jednak zróżnicowanie to nie narusza zasady równości, ponieważ w odniesieniu do obu kategorii ubezpieczonych istniały narzędzia prawne pozwalające na uwzględnienie cywilnych okresów ubezpieczenia dla celów podwyższenia wysokości emerytury wojskowej, bądź nabycia prawa do emerytury powszechnej.

Nie bez znaczenia pozostaje również kwestia reformy emerytalnej wprowadzonej z dniem 1 stycznia 1999 r., w której akcentuje się większą zależność między składką i świadczeniem. Tak pojmowana wzajemność składki i świadczenia nie charakteryzowała systemu zdefiniowanego świadczenia, odnoszącego się do ubezpieczonych urodzonych przed dniem 1 stycznia 1949 r.

W tym stanie rzeczy Sąd Apelacyjny doszedł do wniosku, że spełnione zostały przesłanki do przedstawienia Sądowi Najwyższego powyższego zagadnienia prawnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Podnoszone przez Sąd Apelacyjny kwestie prawne były już przedmiotem analizy Sądu Najwyższego z sprawie sygn. akt III UZP 7/21.

W sprawie tej Sąd Najwyższy w składzie zwykłym, postanowieniem z dnia 22 września 2021 r., III UZP 5/21, wydanym na podstawie art. 390 § 1 zdanie drugie k.p.c., przekazał do rozstrzygnięcia powiększonemu składowi Sądu Najwyższemu przedstawione mu uprzednio przez Sąd Apelacyjny we Wrocławiu następujące zagadnienie prawne:

Czy ubezpieczonemu, urodzonemu po dniu 31 grudnia 1948 r., który pozostawał w zawodowej służbie wojskowej przed dniem 2 stycznia 1999 r. i

pobiera emeryturę wojskową wynoszącą 75% podstawy jej wymiaru bez doliczenia okresów składkowych poprzedzających zawodową służbę wojskową, jak i przypadających po zakończeniu tej służby, może być wypłacana jednocześnie emerytura z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, przysługująca z tytułu powyższych okresów składkowych (art. 7 ustawy z dnia 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin w związku z art. 95 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych)?

Sąd Najwyższy w uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 15 grudnia 2021 r., III UZP 7/21 (OSNP 2022 nr 6, poz. 58) stwierdził, że ubezpieczonemu, który pozostawał w zawodowej służbie wojskowej przed dniem 2 stycznia 1999 r. i pobiera emeryturę wojskową wynoszącą 75% podstawy jej wymiaru obliczoną bez uwzględnienia okresów składkowych i nieskładkowych, z tytułu których jest uprawniony również do emerytury z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, wypłaca się jedno z tych świadczeń - wyższe lub wybrane przez niego (art. 95 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, jednolity tekst: Dz.U. z 2021 r., poz. 291 ze zm. w związku z art. 7 ustawy z dnia 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin, jednolity tekst: Dz.U. z 2020 r., poz. 586 ze zm.).

W uzasadnieniu uchwały Sąd Najwyższy przypomniał, że w teorii prawa istnieje ugruntowane stanowisko odnośnie do reguł pierwszeństwa wykładni językowej. Ten kierunek akceptuje także judykatura Sądu Najwyższego i przyjmuje, że w państwie prawnym interpretator musi zawsze w pierwszym rzędzie brać pod uwagę językowe znaczenie tekstu prawnego. Jeśli zaś językowe znaczenie tekstu jest jasne, wówczas - zgodnie z zasadą *clara non sunt interpretanda* - nie ma potrzeby sięgania po inne, pozajęzykowe metody wykładni. W takim wypadku wykładnia pozajęzykowa może jedynie dodatkowo potwierdzać, a więc wzmacniać wyniki wykładni językowej wykładnią systemową czy funkcjonalną. Jeżeli jednak pojawiają się silne juredycznie argumenty przeciwstawne, które upoważniają do stosowania w sprawie pozajęzykowych reguł wykładni prawa, to tego rodzaju wnioskowanie również jest akceptowane w teorii prawa. Przyjmuje się bowiem, że nawet gdy rezultaty wykładni językowej są jasne, ale pozostają w zasadniczej

sprzeczności z hierarchią wartości systemu prawa, to dopuszczalne są inne metody wykładni prawa. Zbieżne stanowisko w tej mierze wyraził Trybunał Konstytucyjny w uzasadnieniu wyroku z dnia 25 czerwca 2000 r., K 25/99 (OTK 2000 nr 5, poz. 141), stwierdzając, że wykładnia celowościowa jest odmianą wykładni funkcjonalnej, która charakteryzuje się tym, iż ustalając znaczenie tekstu prawnego, bierze się pod uwagę cele prawa. Stosunkowo szerokie korzystanie z wykładni funkcjonalnej i celowościowej nie może jednak oznaczać okazjonalnego odwołania się do tej metody. Dopiero w pewnych szczególnych sytuacjach rola wykładni funkcjonalnej nie będzie ograniczać się wyłącznie do roli dyrektywy wyboru jednego ze znaczeń językowych, ale może tworzyć swoiste, różne od alternatyw językowych, znaczenie tekstu prawnego. Oznacza to jedynie, że do przekroczenia tej granicy niezbędne jest silne uzasadnienie aksjologiczne, odwołujące się przede wszystkim do wartości konstytucyjnych (K. Pleszka: Językowe znaczenie tekstu prawnego jako granica wykładni [w:] Filozoficzno-teoretyczne problemy sądowego stosowania prawa).

Wracając na grunt rozpatrywanego zagadnienia, Sąd Najwyższy podkreślił, że występująca w dotychczasowym orzecznictwie kontrowersja wywołująca rozbieżność, a w konsekwencji powodująca poważne wątpliwości i kreująca to zagadnienie prawne, nie dotyczy wykładni całego art. 95 ust. 2 ustawy emerytalnej, ale użytego w tym przepisie zwrotu: „emerytura (...) obliczona według zasad określonych w art. 15a albo art. 18e ustawy z dnia 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych”, który określa wyjątki od niewątpliwie obowiązującej w polskim prawie zabezpieczenia społecznego zasady prawa do jednego świadczenia z tytułu tego samego ryzyka, zwanej też zasadą niekumulacji świadczeń.

Sąd Najwyższy przypomniał, że zgodnie z art. 15a ustawy zaopatrzeniowej, emerytura dla żołnierza, który został powołany do zawodowej służby wojskowej po raz pierwszy po dniu 1 stycznia 1999 r., wynosi 40% podstawy jej wymiaru za 15 lat służby i wzrasta na zasadach określonych w art. 15 ust. 1 pkt 1 i ust. 1a-5. Z kolei art. 18e tej ustawy (usytuowany w Rozdziale 1a ustawy noszącym tytuł „Emerytura żołnierzy powołanych do zawodowej służby wojskowej po raz pierwszy po dniu 31 grudnia 2012 r.”) stanowi, że emerytura żołnierza wynosi 60% podstawy jej wymiaru za 25 lat służby wojskowej i wzrasta o 3% za każdy dalszy rok tej służby

(ust. 1). Emeryturę podwyższa się o 0,5% podstawy jej wymiaru za każdy rozpoczęty miesiąc pełnienia służby na froncie w czasie wojny oraz w strefie działań wojennych (ust. 2). Przy ustalaniu prawa do emerytury i obliczaniu jej wysokości okresy, o których mowa w ust. 1 i w art. 18c, ustala się z uwzględnieniem pełnych miesięcy (ust. 3).

W ocenie Sądu Najwyższego w powiększonym składzie, wykładnia będącego przedmiotem analizy zwrotu, dokonywana z uwzględnieniem reguł gramatycznych, musi prowadzić do wniosku, że uprawnione jest zarówno przyjęcie, iż w art. 95 ust. 2 ustawy emerytalnej chodzi wyłącznie o odesłanie do zasad, a więc jedynie do sposobów obliczenia emerytury wojskowej określonych w art. 15a i art. 18e ustawy zaopatrzeniowej (tak Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 24 stycznia 2019 r., I UK 426/17), jak i uznanie, że owe zasady nie mogą abstrahować od dwóch odrębnych kręgów adresatów owych zasad, gdyż są one odnoszone tylko do nich, skoro unormowane w powołanych przepisach zasady obliczenia emerytur wojskowych dotyczą jedynie „żołnierzy powołanych do zawodowej służby wojskowej po raz pierwszy po dniu 1 stycznia 1999 r.” oraz „żołnierzy powołanych do zawodowej służby wojskowej po raz pierwszy po dniu 31 grudnia 2012 r.” (tak Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 4 grudnia 2013 r., II UK 223/13), natomiast z całą pewnością nie żołnierzy, którzy pozostawali w służbie przed dniem 2 stycznia 1999 r., gdyż zasady obliczania przysługującej im emerytury wojskowej określają art. 14 i art. 15 ustawy zaopatrzeniowej, przewidujące między innymi możliwość doliczenia do wysługi emerytalnej okresów „stażu cywilnego”. To drugie stanowisko bez wątpienia zyskuje zresztą wsparcie w wykładni gramatycznej kontekstowej, która nakazuje odwołanie się do tekstu, którego część stanowi zwrot podlegający interpretacji (kontekstu), a zatem każe uwzględniać także miejsce (otoczenie), w którym ustawodawca ów zwrot umieścił. W świetle uregulowań zawartych w powołanych przepisach, wspólnym mianownikiem dla wszystkich wymienionych grup żołnierzy zawodowych jest natomiast tylko maksymalna i minimalna kwota emerytury, która nie może przekroczyć 75% podstawy jej wymiaru (art. 18 ust. 1 oraz art. 18h ust. 1), a także nie może być niższa od kwoty najniższej emerytury (art. 18 ust. 2 i 3 oraz art. 18h ust. 2), ale już nie przyjęte w nich reguły obliczania emerytury.

Wątpliwości w ramach tej metody wykładni dotyczą również sposobu rozumienia art. 15a ustawy zaopatrzeniowej w zakresie, w jakim co do samych zasad obliczenia emerytury przepis ten karze stosować wyłącznie art. 15 ust. 1 pkt 1 i ust. 1a-5, a co za tym idzie - eliminuje możliwość uwzględnienia okresów „stażu cywilnego” zarówno poprzedzających służbę (art. 15 ust. 1), jak i przypadających po zwolnieniu ze służby (art. 14). Nie jest więc jasne, czy jeśli mowa o zasadach określonych w art. 15a, to chodzi o niemożność wykorzystania (skonsumowania) w celu zwiększenia emerytury wojskowej okresów „pracy cywilnej” tylko z tej przyczyny, że mimo potencjalnego braku przeciwwskazań wynikającego z przepisów ustawy, „staż cywilny” nie będzie wykorzystany z powodu osiągnięcia kwoty emerytury wynoszącej 75% podstawy jej wymiaru, na co będą składały się wyłącznie uwzględnione okresy służby, czy też pominięcie przez ustawodawcę w art. 15a ustawy zaopatrzeniowej art. 14 oraz art. 15 ust. 1 tej ustawy wskazuje bardziej na zamierzoną, pierwotną niemożność wynikającą z ograniczeń narzuconych przez ustawodawcę. Jak się jednak zdaje, więcej argumentów przemawia za drugim z przedstawionych wariantów interpretacyjnych. Po pierwsze, wskazuje na to posłużenie się przez ustawodawcę w art. 15a ustawy zaopatrzeniowej zwrotem „na zasadach określonych w...”, który językowo jest niemal identyczny, jak użyty w art. 96 ust. 2 ustawy emerytalnej zwrot „według zasad określonych w...”, przy czym ten pierwszy niewątpliwie oznacza sposób obliczenia emerytury wojskowej i jej wzrostów z pominięciem (ustawowym) okresów „stażu cywilnego”. Po drugie, jest to szczególnie widoczne w odniesieniu do zasad obliczania emerytury wojskowej określonych w art. 18e ustawy zaopatrzeniowej, które nie tylko pomijają wspomniane wcześniej art. 14 i art. 15 ust. 1 tej ustawy, ale także art. 15 ust. 1 pkt 1 oraz ust. 1a-5 i przewidują własne, odrębne regulacje dotyczące samej służby wojskowej oraz okresów zaliczanych do niej i z nią równorzędnych mających wpływ na prawo i wysokość emerytury (art. 18b-18d). Po trzecie, zgodnie z obowiązującymi zasadami wykładni językowej, każdy wyjątek od zasady, a takim jest (co wynika już choćby z samej treści przepisu) regulacja art. 95 ust. 2 *in fine* ustawy emerytalnej, powinien być wykładany ściśle.

Podsumowując ten wątek rozważań, Sąd Najwyższy wyraził zdanie, że interpretacja budzącego wątpliwości zwrotu użytego w art. 95 ust. 2 ustawy

emerytalnej przeprowadzona z uwzględnieniem językowych metod wykładniczych nie pozwala na uznanie, iż jego znaczenie jest na tyle jednoznaczne i jasne, że nie wymaga sięgnięcia do reguł pozajęzykowych.

Przechodząc do wykładni systemowej, Sąd Najwyższy stwierdził, że może ona posłużyć potwierdzeniu obowiązywania w polskim prawie zabezpieczenia społecznego zasady prawa do jednego świadczenia z tytułu tego samego ryzyka ubezpieczeniowego, zwanej też zasadą niekumulacji świadczeń. W systemie powszechnym zasada ta bez wątpienia znajduje potwierdzenie w regulacji art. 95 ust. 1 ustawy emerytalnej, który stanowi, że w razie zbiegu u jednej osoby prawa do kilku świadczeń przewidzianych w ustawie wypłaca się jedno z tych świadczeń - wyższe lub wybrane przez zainteresowanego, a także w art. 95 ust. 2 *in principio* tej ustawy, zgodnie z którym przepis ust. 1 stosuje się również, z uwzględnieniem art. 96, w razie zbiegu prawa do emerytury lub renty określonych w ustawie z prawem do świadczeń przewidzianych w przepisach o zaopatrzeniu emerytalnym osób, o których mowa w art. 2 ust. 2, to jest żołnierzy zawodowych oraz funkcjonariuszy Policji, Urzędu Ochrony Państwa, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Straży Marszałkowskiej, Biura Ochrony Rządu, Służby Ochrony Państwa, Państwowej Straży Pożarnej, Służby Celnej, Służby Celno-Skarbowej i Służby Więziennej.

Analogiczne przepisy znajdziemy też w ustawie zaopatrzeniowej (art. 7) oraz w ustawie z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Straży Marszałkowskiej, Służby Ochrony Państwa, Państwowej Straży Pożarnej, Służby Celno-Skarbowej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (także art. 7), które przewidują, że w razie zbiegu prawa do emerytury lub renty w nich przewidzianych z prawem do emerytury lub renty albo do uposażenia w stanie spoczynku lub uposażenia rodzinnego przewidzianych w odrębnych przepisach wypłaca się świadczenie wyższe lub wybrane przez osobę uprawnioną, jeżeli przepisy szczególne nie stanowią inaczej. Podobną regulację

zawiera także ustawa z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników, która w art. 33 ust. 2 stanowi, że w razie zbiegu prawa do emerytury lub renty przysługującej na podstawie ustawy z prawem do emerytury lub renty z innego ubezpieczenia społecznego, uprawnionemu wypłaca się jedno wybrane przez niego świadczenie, z zastrzeżeniem ust. 4 (nieistotnym z punktu widzenia obecnie rozstrzyganego zagadnienia prawnego).

Również szczególne ustawy dotyczące sędziów i prokuratorów, to jest ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz ustawa z dnia 28 stycznia 2016 r. Prawo o prokuraturze regulują w podobny sposób przypadki zbiegu prawa do uposażenia w stanie spoczynku z prawem do emerytury powszechnej. Zgodnie z art. 100 § 6 pierwszej z wymienionych ustaw, w razie zbiegu prawa do uposażenia w stanie spoczynku z prawem do emerytury lub renty z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, wypłaca się wyłącznie uposażenie, z zastrzeżeniem § 7, który dotyczy jednak tylko tego sędziego, który do chwili przejścia w stan spoczynku był zatrudniony na podstawie powołania na stanowisko sędziowskie w niepełnym wymiarze czasu pracy stosownie do art. 62, ale i tu wypłatę uposażenia ogranicza się w taki sposób, aby suma emerytury i uposażenia nie przekraczała wysokości całego uposażenia sędziego w stanie spoczynku, jakie by otrzymywał, gdyby nie został powołany w połowie wymiaru czasu pracy. W myśl art. 127 § 1 Prawa o prokuraturze cytowany art. 100 Prawa o ustroju sądów powszechnych stosuje się zaś odpowiednio do prokuratorów.

Opisane wyżej przypadki potwierdzają zatem zasadę niekumulacji świadczeń przysługujących na wypadek spełnienia się ryzyka „starości” w ramach różnych systemów, zarówno ubezpieczenia społecznego, jak i zaopatrzenia. W odniesieniu do emerytów wojskowych zasadę tę potwierdza zresztą dotychczasowe orzecznictwo Sądu Najwyższego, czego przykładami są: wcześniej powołany wyrok z dnia 8 maja 2012 r., II UK 237/11 oraz wyrok z dnia 24 maja 2012 r., II UK 261/11 (LEX nr 1227967), w których wyjaśniono, że ubezpieczony uprawniony do świadczenia z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych i pobierający to świadczenie nie może jednocześnie pobierać emerytury wojskowej, mimo że spełnił warunki do jej nabycia i prawo to zostało mu przyznane. Zasada ta doznaje jednak ustanowionych ustawowo wyjątków, co wynika nie tylko z brzmienia analizowanego

art. 95 ust. 2 ustawy emerytalnej, ale także z art. 33 ust. 2a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, który stanowi, że przepisu ust. 2 (tego artykułu) nie stosuje się do osób uprawnionych jednocześnie do emerytury rolniczej oraz do emerytury przyznanej na podstawie art. 24 ust. 1, art. 24a lub art. 184 przepisów emerytalnych. Oznacza to, że osoba, która nabędzie prawo do emerytury rolniczej oraz do emerytury powszechnej na podstawie wymienionych przepisów, będzie miała też prawo do wypłaty obu tych świadczeń, a nie tylko do jednego z nich, to jest świadczenia wybranego. Podobny wyjątek zawiera art. 42 ust. 2 ustawy z dnia 21 listopada 2008 r. o emeryturach kapitałowych, z którego wynika, że prawo do emerytury rolniczej oraz do emerytury powszechnej przysługuje osobie, o której mowa w ust. 1 (to jest osobie urodzonej po dniu 31 grudnia 1948 r., której przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy ustalono prawo do emerytury rolniczej z zaliczeniem okresów, o których mowa w art. 20 ust. 1 pkt 3 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, a która po dniu wejścia w życie ustawy osiągnie wiek 60 lat dla kobiety i 65 lat dla mężczyzny i zgłosi wniosek o emeryturę powszechną określoną w art. 24 lub art. 184 ustawy emerytalnej i której przysługuje - w zależności od jej wyboru - emerytura rolnicza ustalona z zaliczeniem wskazanych okresów albo emerytura powszechna), jeżeli po wyłączeniu okresów wskazanych w tym przepisie osoba ta spełnia warunki do emerytury rolniczej.

Opisane wyjątki, rozważane przez pryzmat wykładni systemowej, nie mogą wszakże być pomocne przy rozstrzyganiu przedstawionego zagadnienia prawnego powstałego na tle wykładni art. 95 ust. 2 ustawy emerytalnej już choćby z tej przyczyny, że regulacje art. 33 ust. 2a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników oraz art. 42 ust. 2 ustawy o emeryturach kapitałowych posługują się zupełnie innymi sformułowaniami, które przede wszystkim określają krąg podmiotów uprawnionych do równoczesnej wypłaty dwóch świadczeń emerytalnych, natomiast tylko pośrednio nawiązują do zasad ustalania (obliczania) tych świadczeń. Nie pozwalają więc na posłużenie się takimi samymi zwrotami, które systemowo powinny być tak samo interpretowane, choć z drugiej strony właśnie z tej przyczyny można by zapewne bronić tezy, że odwołanie się w art. 95 ust. 2 ustawy emerytalnej do zasad obliczania świadczeń, a nie do podmiotów, którym te

świadczenia przysługują, zdaje się dodatkowo potwierdzać pogląd wyrażony w wyroku z dnia 24 stycznia 2019 r., I UK 426/17.

Zdaniem Sądu Najwyższego w powiększonym składzie, przy stosowaniu wykładni systemowej konieczne jest również sięgnięcie do kwestii temporalnych, które spowodowały, że doszło do zróżnicowania zasad obliczania emerytur wojskowych w zależności od daty powołania do służby. Wypada zatem pokrótce przypomnieć za Sądem Apelacyjnym, że na mocy pierwotnego brzmienia ustawy emerytalnej żołnierze zawodowi, którzy rozpoczęli służbę po dniu wejścia w życie tej ustawy (1 stycznia 1999 r.), zostali włączeni do powszechnego systemu ubezpieczeń społecznych, natomiast uprawnienia emerytalne żołnierzy pozostających w służbie w tym dniu były określane nadal przez przepisy o zaopatrzeniu emerytalnym tych osób (art. 1 ust. 2 pkt 1 ustawy emerytalnej w jej pierwotnym brzmieniu). Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz niektórych innych ustaw wprowadziła jednak do systemu emerytalnego zmiany polegające na ponownym objęciu żołnierzy zawodowych, którzy wstąpili do służby po dniu 1 stycznia 1999 r., zaopatrzeniowym systemem emerytalnym oraz wyłączeniu ich z ubezpieczeń społecznych, co stanowiło „rewizję” rozwiązania uprzednio przyjętego przez ustawodawcę. Poczynając od dnia 1 października 2003 r., wszyscy żołnierze zawodowi są zatem objęci systemem zaopatrzeniowym, bez względu na datę podjęcia służby. Wejście w życie ustawy zmieniającej z dnia 23 lipca 2003 r. doprowadziło równocześnie do zróżnicowania zasad obliczania emerytur wojskowych w odniesieniu do żołnierzy zawodowych, którzy służbę podjęli przed dniem 2 stycznia 2003 r. oraz poczynając od tego dnia. O ile bowiem ci pierwsi zachowali prawo do obliczenia wysokości emerytury wojskowej na dotychczasowych zasadach (art. 15 z uwzględnieniem art. 14 ustawy zaopatrzeniowej), o tyle dla tych drugich, to jest tych, którzy zostali powołani do służby wojskowej po raz pierwszy po dniu 1 stycznia 1999 r., emerytura wojskowa wynosząca także 40% podstawy wymiaru za 15 lat służby wzrastała „według zasad określonych w art. 15 ust. 1 pkt 1 i ust. 1a-5”, a zatem wzrost przysługującej im emerytury nie mógł już uwzględniać okresów składkowych i nieskładkowych poprzedzających służbę, wymienionych w art. 15 ust. 1 pkt 2-4 ustawy, oraz przypadających po zwolnieniu ze służby (art. 14 ustawy). Opisana

regulacja wyraźnie wskazuje na to, że wskutek zmian dokonanych ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. doszło do wprowadzenia nowego modelu obliczania emerytur wojskowych dla „nowych” żołnierzy zawodowych, powołanych do służby po dniu 1 stycznia 1999 r., przy czym zmiany te miały obowiązywać na przyszłość i ziścić się w praktyce nie wcześniej niż po dniu 31 grudnia 2013 r., gdy pierwsi powołani do służby żołnierze zawodowi osiągną minimalny 15-letni okres tej służby. Tacy żołnierze już w chwili powołania ich do służby znali swoją sytuację prawną po osiągnięciu tego stażu. Wiedzieli między innymi, że wprawdzie nie będą mogli uwzględnić sobie w stażu emerytalnym mającym wpływ na zwiększenie świadczenia jakiegokolwiek stażu „cywilnego”, zarówno poprzedzającego służbę, jak i uzyskanego po zwolnieniu ze służby, jednakże z drugiej strony nabędą prawo do emerytury powszechnej, jeśli zdecydują się na podleganie ubezpieczeniom społecznym i zgromadzą kapitał składkowy, który zostanie „skonsumowany” po osiągnięciu przez nich powszechnego wieku emerytalnego bez względu na długość okresu opłacania składek.

Model ten jest szczególnie łatwo dostrzegalny, jeśli wziąć pod uwagę kolejne zmiany dokonane przez ustawodawcę ustawą z dnia 11 maja 2012 r. o zmianie ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin, ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin oraz niektórych innych ustaw. Ustawa ta wprowadziła bowiem kolejną kategorię żołnierzy zawodowych powołanych do zawodowej służby wojskowej po raz pierwszy po dniu 31 grudnia 2012 r., poświęcając jej dodany Rozdział 1a, a w nim między innymi art. 18e, w myśl którego emerytura dla (takiego) żołnierza wynosi 60% podstawy jej wymiaru za 25 lat służby wojskowej i wzrasta o 3% za każdy dalszy rok tej służby (ust. 1) i podwyższa się ją o 0,5% podstawy jej wymiaru za każdy rozpoczęty miesiąc pełnienia służby na froncie w czasie wojny oraz w strefie działań wojennych (ust. 2). Co więcej, przepisy omawianego Rozdziału 1a nie nawiązują do przepisów Rozdziału 1, tworząc własne określenie służby wojskowej oraz okresów zaliczanych do tej służby.

Co jednak szczególnie istotne w kontekście rozstrzygnięcia przedstawionego zagadnienia prawnego, wspomnianą ustawą został dodany również Rozdział 1b przewidujący prawo wyboru przez żołnierza zawodowego sposobu obliczenia przysługującej mu emerytury wojskowej. Zgodnie z zawartym w tym Rozdziale art. 18i żołnierz, który został powołany po raz pierwszy przed dniem 1 stycznia 2013 r. do zawodowej służby wojskowej lub służby kandydackiej lub innej służby uwzględnianej przy ustalaniu prawa do emerytury policyjnej, ma zaś prawo wyboru ustalenia emerytury na zasadach i w wysokości określonych w Rozdziale 1a (ust. 1), a oświadczenie o wyborze składa się do organu emerytalnego najpóźniej w dniu złożenia wniosku o ustalenie prawa do zaopatrzenia emerytalnego (ust. 2), z tym jednak zastrzeżeniem, że z mocy art. 11 ustawy zmieniającej powołany art. 18i ustawy zaopatrzeniowej wejdzie w życie z dniem 1 stycznia 2025 r.

Systemowo regulacje zawarte w obu powołanych przepisach zrównują więc wszystkich żołnierzy zawodowych w zakresie sposobu obliczania przysługujących im emerytur bez względu na czas, w którym zostali oni powołani do służby, jednakże z uprawnienia tego żołnierze powołani wcześniej, to jest przed dniem 1 stycznia 2013 r., a więc również przed dniem 2 stycznia 1999 r., będą mogli skorzystać dopiero poczynając od dnia 1 stycznia 2025 r.

Podsumowując ten wątek rozważań, Sąd Najwyższy uznał, że systemowa wykładnia użytego w art. 95 ust. 2 ustawy emerytalnej zwrotu „z wyjątkiem przypadku, gdy emerytura wojskowa (...) została obliczona według zasad określonych w art. 15a albo 18e ustawy (zaopatrzeniowej) ...” daje podstawę do przyjęcia, że ów wyjątek należy interpretować nie tylko przedmiotowo, to znaczy wyłącznie przez pryzmat zasad obliczania emerytury wojskowej wynikających z art. 15a albo 18e ustawy zaopatrzeniowej, ale także podmiotowo, co oznacza konieczność wzięcia pod uwagę adresatów tych przepisów. To dla nich ustawodawca wprowadził bowiem (na przyszłość) możliwość równoczesnego pobierania emerytury wojskowej i emerytury powszechnej, odbierając im równocześnie prawo do wzrostu emerytury wojskowej z tytułu doliczenia stażu „cywilnego” i pozostawiając jednak taką samą możliwość (prawo wyboru) także dla żołnierzy powołanych do służby przed dniem 2 stycznia 1999 r., po spełnieniu

(poczynając od dnia 1 stycznia 2025 r.) przesłanek określonych w art. 18i ustawy zaopatrzeniowej.

Na problem ten należy spojrzeć także szerzej, uwzględniając (temporalnie) czas, w którym zostały wprowadzone omawiane zmiany ustawowe. O ile bowiem we wcześniejszym okresie mieliśmy do czynienia z sytuacją, w której wzrost emerytury wojskowej mógł nastąpić z tytułu doliczenia okresów składkowych i nieskładkowych, a prawo do emerytury powszechnej wiązało się nie tylko z osiągnięciem wieku emerytalnego, ale także z posiadaniem określonego stażu emerytalnego, złożonego właśnie z okresów składkowych i nieskładkowych, o tyle nowe zasady obliczania emerytur wojskowych dla żołnierzy powołanych do służby po dniu 1 stycznia 1999 r. oraz poczynając od dnia 1 stycznia 2013 r. znajdują bądź będą w przyszłości znajdować zastosowanie w czasie, gdy prawo do emerytury powszechnej jest uzależnione wyłącznie od osiągnięcia wieku emerytalnego i zgromadzenia odpowiedniego kapitału składkowego, a nie od okresu, w którym ów kapitał był gromadzony.

Opisany wyżej rezultat wykładni systemowej znajduje potwierdzenie również w wykładni funkcjonalnej (celowościowej) art. 95 ust. 2 ustawy emerytalnej. Pośrednio cel uregulowania zawartego w tym przepisie wynika bowiem z uzasadnienia projektów obu wyżej omówionych zmian ustawowych, z których wynika, że projektodawca nie zakładał możliwości kumulacyjnego pobierania świadczeń z obu systemów. Przyjął bowiem, a założenie to zostało następnie w pełni zaakceptowane i zrealizowane w toku procesu legislacyjnego, że w każdym przypadku osoba uprawniona do emerytury wojskowej oraz emerytury powszechnej, która pozostawała w zawodowej służbie wojskowej w dniu 1 stycznia 1999 r., musi dokonać wyboru świadczenia, które ma być jej wypłacane, również wtedy, gdy wysokość emerytury wojskowej została obliczona wyłącznie na podstawie okresów tej służby, bez „uzupełnienia” jej o zwiększenie wynikające z przebytych okresów składkowych i nieskładkowych.

Sąd Najwyższy zauważył też, że o ile (z przyczyn wcześniej opisanych) wyjątki od zasady niekumulacji świadczeń przewidziane w ustawie o ubezpieczeniu społecznym rolników oraz z ustawy o emeryturach kapitałowych wykładane systemowo nie mogą być pomocne przy rozstrzygnięciu przedstawionego

zagadnienia prawnego, o tyle ich wykładnia funkcjonalna (celowościowa) potwierdza, że użyty w art. 95 ust. 2 ustawy emerytalnej zwrot „z wyjątkiem przypadku, gdy emerytura wojskowa (...) została obliczona według zasad określonych w art. 15a albo 18e ustawy (zaopatrzeniowej) ...” oznacza jego zastosowanie wyłącznie w odniesieniu do żołnierzy wymienionych w tych przepisach.

Taki cel wprowadzonej regulacji wynika także z samej konstrukcji kolejno dokonywanych zmian ustawowych, których lektura upoważnia do poglądu, że celem ustawodawcy było pozbawienie żołnierzy możliwości zwiększania emerytur wojskowych przez uwzględnienie przebytych przez nich w ramach stażu powszechnego okresów składkowych i nieskładkowych, rekompensowane prawem do pobierania dwóch świadczeń emerytalnych, oczywiście po spełnieniu przewidzianych w ustawach warunków ich nabycia. Co słusznie podkreślił Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 24 stycznia 2019 r., I UK 426/17, taki cel nie pozostaje natomiast w sprzeczności z zasadą wzajemności składki i prawa do świadczenia, która w polskim systemie ubezpieczenia społecznego nigdy nie była pojmowana w sposób absolutny. Wynika to z ogólnej logiki systemu ubezpieczeń społecznych, kierującego się nie tylko zasadą wzajemności składki i świadczeń, ale również zasadą solidarności międzypokoleniowej czy szerzej: solidaryzmu społecznego oraz powszechności i względnej jednolitości kryteriów przyznawania świadczeń i określania ich wysokości. W związku z tym brak prostej zależności między prawem do świadczeń i ich wysokością a okresem opłacania i rozmiarem składki nie zawsze oznacza niekonstytucyjność konkretnej regulacji. Jeśli bowiem emeryt korzysta ze wzrostu emerytury wojskowej z tytułu „cywilnej” wysługi emerytalnej, to oznacza, że zostaje zachowana zasada wzajemności składki i świadczeń w rozumieniu funkcjonującym w polskim systemie ubezpieczenia społecznego nawet wtedy, gdy włożony wkład nie jest wprost proporcjonalny do korzyści, jaką przynosi zwiększenie emerytury. Wypada w tym miejscu dodać, że przejście w obecnie obowiązującym modelu zabezpieczenia społecznego z dotychczasowego systemu „zdefiniowanego świadczenia” na system „zdefiniowanej składki”, który wyraża się w daleko idącej proporcjonalności między wniesionym wkładem a wysokością świadczenia, istotnie ograniczył zasadę solidarności wspólnoty ryzyka w tym

znaczeniu, że nie występuje obecnie mechanizm umożliwiający rozdział środków do osób, które krócej i mniej partycypowały w finansowaniu swojego ubezpieczenia emerytalnego.

Ostatnia z podniesionych kwestii karze pochylić się nad funkcją ocenianej regulacji z punktu widzenia konstytucyjnych zasad równości i sprawiedliwości społecznej. W tym zakresie Sąd Najwyższy w powiększonym składzie podzielił stanowisko wyrażone w wyroku z dnia 24 stycznia 2019 r., I UK 426/17, zgodnie z którym dla analizy ukształtowanego w art. 95 ust. 2 ustawy emerytalnej zbiegu świadczeń nie ma znaczenia art. 67 ust. 1 Konstytucji RP, gdyż w odniesieniu do wynikającego z tego przepisu prawa do zabezpieczenia społecznego ustawodawca dysponuje dużą swobodą, co potwierdza powołane w wymienionym wyroku orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego. Uzupełniając Sąd Najwyższy stwierdził, że także Europejski Trybunał Praw Człowieka w decyzjach z dnia 11 grudnia 2018 r., nr 39247/12 (LEX nr 2626955) i nr 41178 (LEX nr 2627060) uznał uprawnienie państwa – strony Konwencji o ochronie prawa człowieka do samodzielnego kształtowania systemu zabezpieczenia społecznego, w tym do wprowadzenia zasady wypłaty jednego świadczenia, w myśl której świadczeniobiorcy nie można przyznać jednocześnie dwóch świadczeń. Dlatego ocena budzącej wątpliwości regulacji powinna być dokonywana pod kątem konstytucyjnych zasad równości i sprawiedliwości społecznej. Trzeba zatem zauważyć, że co do pierwszej z tych zasad w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego przyjmuje się, że równo należy traktować osoby należące do tej samej kategorii, tzn. posiadające te same lub podobne cechy relewantne. Jednocześnie przyjmuje się jednak, że równym traktowaniem jest także uzasadnione odstępstwo od równego traktowania (tzw. dyferencjacja praw i obowiązków), z tym że argumenty na rzecz takiego traktowania muszą: 1) mieć charakter relewantny, a więc pozostawać w bezpośrednim związku z celem i zasadniczą treścią przepisów, w których zawarta jest kontrolowana norma, oraz służyć realizacji tego celu i treści, 2) mieć charakter proporcjonalny, co oznacza, że waga interesu, któremu ma służyć różnicowanie sytuacji adresatów normy, musi być zbilansowana z interesami, które zostaną naruszone w wyniku nierównego potraktowania podmiotów podobnych, 3) być związane z innymi wartościami,

zasadami czy normami konstytucyjnymi uzasadniającymi odmienne potraktowanie podmiotów podobnych. Zasady sprawiedliwości społecznej, których potrzeba stosowania szczególnie silnie występuje w prawie ubezpieczeń społecznych, uznaje się z kolei za uzasadnienie dyferencjacji sytuacji prawnej podmiotów.

Odnosząc te ogólne uwagi do problemu wyartykułowanego w rozstrzyganym zagadnieniu prawnym, Sąd Najwyższy zgodził się ze stanowiskiem, że przyjęcie założenia, zgodnie z którym dyferencjacja uprawnień żołnierzy w zakresie prawa do wypłaty świadczeń emerytalnych w zbiegu jest związana wyłącznie z datą powołania ich do służby wojskowej (przed i po 1 stycznia 1999 r.) i stanowi jej konsekwencję, oznaczałaby ich nierówne traktowanie. Inaczej jednak ten problem musiałby być postrzegany, gdyby przyjąć, a założenie takie jest w pełni uprawnione, że nie chodzi w nim o samą datę powołania do służby jako determinantę różnych uprawnień w przypadku zbiegu prawa do świadczeń emerytalnych, lecz o to, że te dwie grupy żołnierzy były objęte w okresie odbywania służby różnymi systemami emerytalnymi, co data powołania ich do służby jedynie ilustruje. Okoliczność ta, polegająca na wprowadzeniu od dnia 1 stycznia 1999 r. systemu „zdefiniowanej składki” w miejsce systemu „zdefiniowanego świadczenia” i związane z tym istotne różnice w zakresie unormowania sposobu opłacania składek na powszechne ubezpieczenie społeczne przez żołnierzy powołanych do służby do dnia 1 stycznia 1999 r., jak i po tym dniu, nie może zaś pozostać bez znaczenia dla ustalania zakresu podmiotów, którym przysługuje równe traktowanie. Może ona bowiem zostać uznana za istotną cechę różniącą te podmioty. Taką cechą może być też zróżnicowanie ze względu na zachowaną w stosunku do jednej tylko grupy żołnierzy (przynajmniej potencjalną) możliwość zwiększenia emerytury wojskowej przez doliczenie do wysługi emerytalnej „stażu cywilnego”. Wówczas sytuacja prawna tych żołnierzy mogłaby być oceniana co najwyżej jako podobna do żołnierzy powołanych do służby po dniu 1 stycznia 1999 r. Podobieństwo obu tych grup polegałoby natomiast wyłącznie na tym, że jedni i drudzy są żołnierzami zawodowymi, ale posiadającymi różne uprawnienia w zakresie sposobu obliczania ich emerytur. Niezależnie jednak od tego, które z tych założeń zostałoby przyjęte, da się je z całą pewnością obronić jako dozwolone naruszenie zasady równości przy uwzględnieniu wyżej opisanego „testu” wynikającego z orzecznictwa Trybunału

Konstytucyjnego. Po pierwsze bowiem, celem oraz treścią wprowadzonego przez ustawodawcę zróżnicowania jest „wpasowanie” żołnierzy pozbawionych prawa do wzrostu emerytury wojskowej z tytułu doliczenia „stażu cywilnego” w nowy system ubezpieczeń społecznych bazujący na zdefiniowanej składce, która w dużym stopniu oznacza realizację zasady wzajemności składki i prawa do świadczenia oraz abstrahuje od solidarnościowego charakteru świadczeń zabezpieczeniowych. Po drugie, moment wprowadzenia omawianej dyferencjacji wskazuje na związanie jej z przyjętym w ustawie emerytalnej procesem stopniowego wygaszania dotychczasowych uprawnień emerytalnych na rzecz jednolitego, powszechnego systemu. Proces ten jest zaś w pełni akceptowany zarówno w orzecznictwie, jak i w doktrynie prawa ubezpieczeń społecznych. Wprawdzie ów proces stopniowego wygaszania „starych” uprawnień emerytalnych w ustawie emerytalnej został oparty przede wszystkim na wieku (a konkretnie - dacie urodzenia) świadczeniobiorców, jednakże łatwo założyć jego adekwatność także w odniesieniu do daty powołania do służby decydującej o zakresie regulacji zaopatrzeniowych, zwłaszcza że drugim z czynników powodujących eliminację dotychczasowego („starego”) systemu emerytalnego jest określona w ustawie data graniczna przypadająca na dzień 31 grudnia 2008 r. (por. art. 46 ust. 1 pkt 2 ustawy emerytalnej). Po trzecie, wspomniana dyferencjacja ma charakter proporcjonalny, gdyż bilansuje ją omówiona wcześniej regulacja art. 18i ustawy zaopatrzeniowej. Po czwarte, trudne do pogodzenia z zasadami sprawiedliwości społecznej byłoby postawienie jednych żołnierzy powołanych do służby przed dniem 2 stycznia 1999 r. w sytuacji lepszej (a przez to nierównej) od takich samych żołnierzy, którym wzrost emerytury wojskowej z tytułu uwzględnienia samych okresów służby pozwalałby na uzyskanie tego świadczenia w wysokości tylko nieznacznie niższej niż 75% podstawy wymiaru (na przykład 74%).

Kierując się przedstawionymi motywami, Sąd Najwyższy w powiększonym składzie stanął na stanowisku, że budzący wątpliwości interpretacyjne zwrot „z wyjątkiem przypadku, gdy emerytura wojskowa (...) została obliczona według zasad określonych w art. 15a albo 18e ustawy (zaopatrzeniowej) ...” użyty w art. 95 ust. 2 ustawy emerytalnej, wykładany z uwzględnieniem reguł gramatycznych, systemowych i funkcjonalnych powinien być rozumiany jako odnoszący się tylko do

żołnierzy, których emerytury są obliczane na podstawie tych przepisów, a zatem do żołnierzy powołanych do zawodowej służby wojskowej, odpowiednio po dniu 1 stycznia 1999 r. oraz po dniu 31 grudnia 2012 r.

Pogląd prawny wyrażony w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego znajduje zastosowanie także w rozstrzygnięciu przedstawionego w niniejszej sprawie zagadnienia prawnego. Różniąc obydwie przedstawione przez Sąd Apelacyjny we Wrocławiu zagadnienia prawne okoliczność, że w sprawie sygn. akt III UZP 7/21 ubezpieczony urodził się po dniu 31 grudnia 1948 r. a w niniejszej sprawie przed dniem 1 stycznia 1949 r., pozostaje bez znaczenia dla wykładni powołanych wyżej przepisów.

Zważywszy, że przedstawione przez Sąd Apelacyjny zagadnienie prawne zostało już rozstrzygnięte przez powiększony skład Sądu Najwyższego, zbędne było podejmowanie uchwały w niniejszej sprawie. Sąd Najwyższy orzekł zatem jak w sentencji postanowienia.

[T.L.]

[ms]